

Libertatea presei: de la drept la sminteală

Din 1992, antropologia românească este în mod repetat ținta unor atacuri stranii din partea unor jurnaliști care se bucură din plin de libertatea presei. Privăți de acest drept în regimul comunist, asemenea condeieri se înfruptă cu lăcomie din dreptul dobândit în decembrie 1989, transformându-și bucuria în beție, iar dreptul în sminteală. Norocul lor *circumstanțial* este că oamenii de știință – în cazul de față antropologii – își respectă ținuta academică și nu-și pierd vremea prin tribunale spre a-i trage la răspundere și a le cere daune morale; oamenii de știință cred în adevărul real, validat ulterior de istorie, ignorând slăbiciunea față de aparențe, ce încețoșează adesea mintea jurnaliștilor și-i face să confunde adevărul cu senzationalul. Și mai au acei jurnaliști și un noroc *natural*: acela că lipsa de logică și sminteala nu produc durere fizică; altfel, e lesne de bănuț ce s-ar întâmpla...

Pe scurt, de când cu descoperirea gropii cu documente secrete de la Berevoiești-Muscel, câțiva jurnaliști săraci în simțul rațiunii au crezut că vor da lovitură pe piața senzationalului, legând cercetările antropologice efectuate în anii '60 de mineri din zonă cu mineriadele de la începutul anilor '90. În contextul fabulațiilor, cercetările respective de antropologie au fost asimilate unui experiment neorasist menit a crea un om nou, iar lui Vasile V. Caramela, organizatorul cercetărilor, i s-a pus în seamă „distrugerea valorilor tradiționale ale poporului român”, ca o necesitate procedurală determinată de scopul

experimentului (aici jurnaliștii comit un ieftin act de prestidigitatie: atribuie lui Caramela cuvintele, scoțând însă ghilimelele din propria lor tolbă!).

Protagoniștii acestor incriminări sunt Cornel Ivanciuc și Petre Mihai Băcanu, iar publicațiile ce le-au găzduit beția revelației se intitulează *Tinerama, România liberă*, 22; după cum se vede, nume și titluri notorii. Am demontat alegațiile acestor ziariști în articolul „Ispita senzationalului și ticăloșirea condeiului”, înaintat la vreme spre publicare ziarului 22. Întâmpinat de respectiva publicație cu tergiversări finalizate prin refuz, articolul a fost transferat și a apărut în cele din urmă în *Revista de cercetări sociale*, (nr. 3, 1995, 139-144). În plus, față de așezarea faptelor în matca lor reală, dintr-o dorință constructivă, propuneam în acel articol o discuție sinceră despre *ideea de adevăr în știință și în jurnalistică*. Din păcate, propunerea nu a avut vreun ecou.

Recent, „contribuțiilor” amintite li s-a adăugat un nou nume și un nou jurnal: marți, 31 ianuarie 2006, sub semnătura lui Vladimir Alexe, apărea în ziarul *Ziua* articolul „Nazistul Iliescu”. Dincolo de titlul kitsch, ideea centrală a articolului era aceea că, atunci când i-a chemat pe mineri să facă ordine în București, Ion Iliescu, președintele de atunci al țării, știa că aceea era soluția optimă, întrucât cunoștea forța fizică și înclinațiile valorice ale acestei categorii profesionale; de unde deținea el datele cu pricina? – din cercetările antropologice „neorasiste” conduse

de V.V. Caramelia!... În articol apăreau însă, chiar dacă în trecut, și alte figuri importante ale științelor sociale din România, precum profesorii Cătălin și Elena Zamfir, Constantin Schifirneț sau Vladimir Pasti. Cineva va fi sesizat redacția că ceva nu e în regulă, astfel că în ediția din 3 februarie a ziarului apărea o notă a acesteia („Rectificare Ziua”), cu scuze adresate profesorilor Zamfir și cu oferta de „spațiu publicistic pentru clarificări”. Vineri, 6 februarie, în tableta sa cotidiană „La judecata Zilei”, profesorul Constantin Bălăceanu-Stolnici atrăgea atenția asupra confuziei pe care „autorul articolului de marți” o comisese între „omul superior” hitlerist și „omul nou” comunist. În fine, la 15 februarie, ziarul va mai face loc profesorului C. Schifirneț pentru a-și exprima dreptul la replică, și cam atât. Considerând totuși că imaginea antropologiei sociale românești – cu o pozitivă recunoaștere internațională, de la V.V. Caramelia până astăzi – rămânea mai departe sub spectrul unor acuzații deopotrivă grave și stupide, la 20 februarie am adresat, în scris, directorului ziarului Ziua, domnului Sorin Roșca Stănescu, rugămintea de a da publicității următorul text:

De la Vladimir Ilici Lenin la... Vladimir Alexe? !

Aștern aceste rânduri dintr-un sentiment de datorie față de tradiția antropologiei românești, tradiție pe care eu însumi o slujesc de aproape patruzeci de ani, despre care am scris (și în țară și în străinătate), dar asupra căreia colaboratorul cotidianului Ziua, Vladimir Alexe, în articolul „Nazistul Iliescu” (ediția din 31 ianuarie 2006), aruncă în mod iresponsabil acuzații pe cât de grave pe atât de netemeinice. Din acest punct de vedere, scuzele

adresate profesorilor Cătălin și Elena Zamfir de redacția ziarului, precum și găzduirea unei replici din partea profesorului Constantin Schifirneț, au fost binevenite, dar insuficiente.

Fie-mi îngăduit să propun, în cazul de față, următorul scenariu :

Suntem pe la mijlocul anilor '50 (în funcție de vârsta pe care o are autorul menționatului articol, cursorul uverturii scenariului poate fi nițel mutat pe axa timpului). Un tânăr din România comunistă tocmai termină liceul. Dovedindu-se silitor și având și o „origine socială sănătoasă”, este trimis la studii universitare în marea Uniune Sovietică, la Moscova. Acolo e hrănit cu fructele amăgitoare din grădina paradisului laic, în care va fi dispărut exploatarea omului de către om. Revenit în țara de baștină, se căsătorește (poate chiar cu o frumusețe slavă, care-l urmează – fie din fidelitate, fie din cine știe ce țel abscons...). În scurt timp îi vine pe lume un mic prinț, frumos, că la soare te puteai uita, dar la dânsul ba! Și, în semn de admirație pentru legendarul Lenin (întemeietorul aceluia paradis terestru de care îi fusese dat să se bucure), dă propriului prunc numele... Vladimir! Pruncul crește, dă semne de deșteptăciune și ajunge jurnalist. Dar între timp politica se schimbase și paradisul acela terestru se vădise a fi fost o iluzie. În ton cu vremurile, Vladimir devine anticomunist. Adică (ar zice Sigmund Freud) își ucide, simbolic, tatăl! Și pentru că ar fi fost prea de tot să-și atace direct părintele, într-un straniu amestec de suferință și dispreț, își descarcă energia negativă pe port-drapelul generației tatălui : Ion Iliescu un domn, care s-a încăpățânat să rămână pe scena istoriei și după ce rolul i se încheiase. Iar una dintre cele mai teribile lovituri din acest paricid sublimat este articolul „Nazistul Iliescu”.

Ce se poate spune despre un asemenea scenariu ? Curată fantezie, nu-i așa ? Ei bine, asigur pe oricine e dispus să asculte cu onestitate că : 1. între inculpatul Ion Iliescu, pe de o parte, și cercetările antropologice de la Berevoești & Câmpulung Muscel, pe de altă parte ; 2. între același Ion Iliescu și Vasile Caramela ; și 3. între respectivele cercetări de antropologie și invazia minerilor la București – este tot atâta legătură câtă există între prenumele Vladimir din Vladimir Ilici Lenin și același prenume, Vladimir, din Vladimir Alexe ; adică (nu-i nici o eroare !) între conducătorul revoluției care a instaurat comunismul (în Rusia și în lume) și autorul articolului „Nazistul Iliescu” ! ! !

Nu e locul aici să dezvolt o analiză ; am făcut-o cu alt prilej (și o voi relua, dacă va fi necesar). Deocamdată să mi se îngăduie a cere domnului Vladimir Alexe două dovezi foarte simple : 1. să indice exact (titlul articolului, pagina, revista, anul) unde a scris V.V. Caramela citatul (reprodus în Ziua cu ghilimelele aparentei rigori) : „Omul nou nu se poate crea decât prin distrugerea dirijată a valorilor tradiționale ale poporului român” (eu dau asigurări că acest citat nu există în scrierile lui Caramela !) ; 2. să indice, fie și cu aproximație, câți mineri din Berevoești au luat calea spre București cu ocazia mineriadelor ? Eu afirm că nici unul ! Dar în acest caz ne vedem obligați la deducții precum că Ion Iliescu știa că minerii din Valea Jiului au pumnul cel puțin la fel de zdravăn ca al celor din Berevoești etc. etc. ! – Să fim serioși ! ...

Las concluziile în seama cititorilor, dar poate că primul la reflecție ar trebui să fie chiar domnul Vladimir Alexe. De altfel, nu-mi ascund speranța că domnia sa își va conștientiza curând eroarea de a fi plonjat – cu voie sau fără voie – într-o problemă pe care nu o cunoaște și, în consecință, va căuta calea îndreptării.

*Prof. Dr. Gheorghiuță Geană,
Cercetător științific la Centrul de
Cercetări Antropologice al Academiei
Române*

După cum se vede, am încheiat intervenția mea într-o notă aproape cordială, lăsând domnului Alexe o portiță deschisă spre lămuriri. Eram dispus chiar, în acest scop, să-i ofer răgazul unei discuții, precum și o bibliografie edificatoare. Din păcate n-am primit nici un semn, în afară de un răspuns telefonic al secretarei de la cabinetul directorului, care, după o săptămână, mi-a comunicat că dacă textul nu s-a publicat încă înseamnă că „nu interesează redacția”. M-am întrebat atunci îndelung, retoric, cum rămâne (în general) cu dreptul la opinie și (în particular) cu acel comunicat scris, în care redacția oferea „spațiu publicistic pentru clarificări”... Mi-am amintit îndată unul dintre momentele acestei istorii, când, căutat telefonic la redacție spre a i se adresa invitația de a veni la Centrul de Cercetări Antropologice pentru o discuție directă, ziaristul de la *România liberă* (care tocmai își lansase acuzațiile la adresa antropologiei și a lui V.V. Caramela) nici măcar nu a catadixit să vină la telefon...

Ce se mai poate spune în asemenea împrejurări ? Mai întâi, un șir de întrebări : Care este de fapt regula de adevăr a unor astfel de jurnaliști ce dețin pâinea și cuțitul (mai ales cuțitul) ? Care sunt reperele lor morale ? Există oare un sentiment de mândrie participativă, altfel zis mândria de a face parte din colectivul unei anume publicații ? Care sunt reacțiile reciproce (și a semnatului și a redacției) atunci când un ziarist publică în ziar un articol ce dezonorează publicația respectivă ? Este oare suficientă o rubricuță precum aceea din ziarul *Ziua* („Nu ne mai târâți prin tribunale”) – prin care

răspunderea unui articol e lăsată integral în seama semnatarului – spre a proteja demnitatea unei publicații? Ce sens mai au protestele unor asemenea jurnaliști (așa cum le auzim adesea) cum că li se încalcă dreptul la liberă exprimare? Cât și cum se studiază în facultățile de jurnalism problemele de deontologie profesională?

Altminteri, avem a-i asigura pe acești ipochimeni că nu există un Dumnezeu al lor și numai al lor. Din fericire pentru

restul lumii, Dumnezeu nu poate fi confiscat; El este unic și nu poate fi sedus de kitschul senzaționalului!... Dar mai ales, atenție la înțelepciunea omului din popor, supus atâtor nedreptăți pe care nu le poate înlătura singur: „Dumnezeu vede tot – și nu bate cu bățul!...” .

Gheorghiu Geană
Universitatea București